

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, M rearea si Sambat'a.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate, se platecu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 47.

— Sibiu, Mercuri 11/23 Juniu. —

1880.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Apropiandu-ne de finea semestrului primu, precum si a triluniului Aprile—Juniu, prin acésta deschidemu prenumeratiune noua si invitamu la reinnoirea abonamentului pe semestrulu alu douilea si pe triluniulu Juliu—Septembre.

Conditiiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului si adeca:

In laintrulu monarchiei:

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni.

Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainatate:

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiu, Piati'a mica Nr. 27.

Redactiunea.

Limb'a magiara in biserici de ritu greco-orientale de ambele confessiuni.

Dupa-ce ne venise corespondenti'a dela Satmaru, careia ii facemu locu mai la vale, si dupace luaramu si enciclic'a patriarhului dela Constantinopole, prin care pronuntia anathema contra totoruru cati cutédia se introduca limb'a romanésca in scólele macedoromanilor, ne mai intempinà si diariulu magiaru „Nemere-Crivetiulu“ (Ventulu de nordu), din Seps St. György in Secuime, cu acea scire, cà in lun'a lui Maiu a. c., pre candu se tinea in acelu orasiu sinodulu generale alu reformatiloru calviniani, preotulu romanescu greco-orientale din locu a executatu servitiulu ddiescu in biseric'a romanésca in limb'a magiara curata (tisza szép magyar nyelven); si fiindu-cà la acelu servitiu ddiescu orientale au assistatu mai multi magiari calvini, ei au esitu din biserica plini de bucuria.

Acestea le avemu dupa „Nemere“. Dara acea scire a cerculatu si in alte diarie magiare, care apoi au si facutu din ea capitalu mare. Intre aceste a unu domnu anonimu ne trimise unu fragmentu dintr'unu diariu dela Oradea mare, unde se reproduce si comentédia aceeasi scire. Anonimulu ne intreba pe noi dicundu: „Ore acesti frati ardeleni mai tinu-se inca de corpulu natiunii?“

Noi intielegemu bine acea intrebare mordace si simtimu intiepatu'r'a ei dela Oradea; pentru noi inse nici-decum nu este noua, cà-ci press'a romanésca din Transilvani'a intemeiata de càtra redactorulu acestui diariu inainte de acésta cu 42 de ani la Brasioyu, si-a pusu aceeasi intrebare sie si altora, de nenumerate-ori, nu numai prin tipariu, ci si in conferentie private tinute cu fii si nepoti de ai aceluor comercianti si capitalisti, cari incepu dela imperatulu Josifu II, adeca de inainte tocma cu 100 de ani, au radiecatu atàtu in câteva comune din districtulu Brasiovilu, càtu si in vecin'a Secuime, mai multe biserici romanesci de confessiunea greco-orientale, au legatu totu-odata in testamentu si cu limba de mórte, cà servitiulu ddiescu intregu se se faca in veci totu numai romanesc. Mai toti acei fundatori inse n'au ingrijitu de implinirea altei conditiiuni essentiala, de scóle romanesci, éra preotii au fostu mai toti de cei esiti din cursulu de 6 luni alu asia numitei popandosii, adeca fara nici-o sciintia superióra; preste acésta umiliti prin legile barbare si — saraci cà siórecii din bisericele calvinesci, poporatiunea preste totu amestecata; câte o comuna romanésca inpresurata de câte 9—10 secuiesci, precum se vede pana in dio'a de astadi, mai alesu in trei districte secuiesci, adeca Trei-scaune (Haromszék), Udvarhely, Ciucu (Csik), pe unu teritoriu cu 300 mii de suflete, 250 mii secui curati si abia 50 mii romani, risipiti si acestia in sute de comune, cà si o turma de oi spariata de lupi.

Acuma intrebamu si noi: Conditiiunea de viétia privata si publica a romaniloru locuitori in comitatele Marmati'a, Satmaru, parte mare a Bihariei, a Aradului etc. sémena ea càtu de puçinu cu ale ro-

maniloru din Secuime? Differu in diametru, in tóte punctele.

Intr'aceea, in acésta cestiune de viétia si mórte, anume si pentru clerulu romanescu de ambele confessiuni, niciodata nu se póte vorbi si lucra de ajunsu. De o suta de ori a fostu ventilata, pana acuma, de o suta de ori trebuie se ne mai intorcemu la ea. Cu alta ocaziune vomu comunica informatiuni despre traducerea cartiloru rituali in limb'a magiara, asia precum le dete in lun'a trecuta diariulu „Szabadság“ din Oradea si asia precum s'a genatu pana acuma se le dea vreunu romanu.

Discurse parlamentarie tinute in cestiunea agraria transilvana.

In Nr. 44 promiseramu cà vomu reproduce câteva discurse tinute in acésta cestiune de viétia in diet'a din Budapesta. Precum s'a mai disu, aci stau in jocu averi de multe milióne, existenti'a multor mii de familii, doctrine comunistiche, pe care feudalii se încerca a le realisá in patri'a nóstra in modu multu mai periculosu, decâtu se încerca a o face socialistii din alte tieri. Ur'a nationale inca isi are partea sa essentiala la legea acésta, cà si la multe altele. Câtiva deputati ardeleni magiari strigara si asta-data in gur'a mare in clubulu lor, cà trebuie se se ia dela romani pamentu càtu se póte mai multu, pentru-cà daca nu se va lua, nationalitatea lor este in periculu se dispara din Transilvani'a. Cu vorbe de acestea au ametitu ei capetele multor ungureni, cà se votodie orbesce o lege din cele mai nedrepte. Dara in fine chiaru si ungurenilor li s'a parutu prea mare inpertinenti'a ciociloru din Transilvani'a, de aceea s'au si votatu câteva ameliorari. Legea este precipitata, votata in fug'a cailor; cu tóte acestea au remasu cali deschise, cà in praxe se i se ia din asprimea ei, numai advocati buni si generosi se avemu, éra ceealalta inteligentia se nu dórma cu faci'a la sóre si poporulu se scuture lenea. Deocamdata se nu ni se urasca a studia legea, procedur'a ce i se va aplica si tóte instructiunile câte se voru da de càtra ministru. Se continuamu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Episóde din viétia episcopului Ioanu Popu de Lemeni.

(Urmare.)

5. Gubernu. Cancelaria. Consistoriu.

Pe la anulu 1843 in care s'au inceputu certele in Blasiu, alaturea cu luptele pentru limba si cu crisele agrarie de natura politica preste totu teritoriulu Transilvaniei, guberniulu tieri cu residenti'a in Clusiu, éra compusu din aceste persoane:

Gubernatoru: Comitele Josifu Teleki, totuodata camerariu si consiliariu actualu intimu alu Maj. s., cà omu de o eruditie rara si bunu istoriografu, presiedinte alu academie sciintifice unguresci din Pest'a, dupa religione calvinu, barbatu humanu, precum trebuie se se si astepte dela unu omu de rangulu si eruditiea lui, inse unionistu decisu, séu mai bine fusionistu.

Consiliari guberniali: Nicolae Kovács, episcopu rom.-catolicu, consil. etc. int., presiedinte alu oficiulu de censura. Com. Adamu Rhedei, totu-odata thesaurariu (ministru de finantie) alu Transilvaniei. Baronu Franciscu Kemény, totuodata presied. alu dietei provinciale, supranumitu Vulpe. Com. Ladislau Lázár, totuodata cancelariu (mare logofetu alu tieri). Ioanu Wachsmann, totuodata capu (comes) alu sasilor. Josifu Bedeus, totuodata consil. de curte si commissariu provincialu (specie de ministru alu lucriloru publice). Ladislau Gál, care éra si presied. alu exactoratulu. Ioanu Andreiu Konrad. Baronu Josifu junior Bruckenthal. Com. Emericu Miko, dupa a. 1860 fostu si gubernatoru. Ludovicu Lészai. Michailu Sala. Lupulu Cserei jun. Com. Otto Degenfeld. Lupulu Földvári. Bar. Ludovicu Josika. Bar. Ioanu Bornemisza. Ludovicu Szabo. — Dr. Ioanu Baritz cà protomedicu. Consiliarii toti: 18, cari aveau votu deliberativu si deci-

deu cu majoritate absoluta. Din toti acestia nici-unulu nu éra romanu declarat; se aflau intre ei inse trei insi de origine romana, acum inse spalacita; alti doi cari nu urau pe romani. Patru insi erau sasi.

Secretari actuali, adeca referenti cu votu numai consultativu au fostu in aceeasi epoca; Michailu Andreiu Bertlef. Josifu Biro. Daniilu Kabos. Samuilu Ocsvai. Samuilu Brenner. Michailu Szegedi. Carolu Gebbel. Ladislau Iszlai. Sigismundu Szaevai. Paulu Istvánffy. Samuilu Nagy. Franciscu Jos. Salmen. Com. Emericu Bethlen, (cà honorariu). Cu totii 13, intre cari 4 sasi si nici-unu romanu, nici macaru vre-unu renegatu. Puçinii romani càti fusesera pana pe la 1843 in acelea doue cathogorii de functiuni mai inalte in Clusiu, se mutasera din viatia, éra loculu loru fu ocupatu de càtra secui. Chiaru si in functiuni sebalterne guberniali se aflau numai 7 romani declarati si vreo 6 insi renegati de origine romanésca.

Cancelari'a reg. transilvana de curte (ministeriu din partea Transilvaniei langa cabinetulu imperiale) éra compusa asia:

Cancelariu Alexie Nopcea dela Silvasiulu de susu, cavaleru alu ordin. S. Stefanu, consil. act. intimu alu Maj. Sale, barbatu cu minte mare, romanu curatu, dupa mama nepotu de preotu. Consiliari: Bar. Lazaru Apor, secuuiu. Com. Ludovicu Gyulai, de familia aristocratica ilustra. Ioanu Somlyai, omu cam ruginitu. Bar. Sam. Josika, fiu mai mare alu fostulu gubernatoru Ioanu Josika, barbatu genialu, camerariu alu Maj. Sale si cavaleru alu ord. s. Stefanu; a successu in 1845 lui Nopcea. Franciscu Szentgyörgyi. Com. Ladislau Eszterházy.

Secretari cà referenti cu votu consultativu: Fridericu Cseh, de origine straina. Carolu Czák. Emericu Jancso, secuuiu, omu erudit. Fridericu May. Fridericu Miller, amendoi sasi.

Intre consiliari si secretari nici-unu romanu, cà-ci cancelarii antecessori ai lui Nopcea nu suferisera cà tineri romani se se aplice la acelu ministru transilvanu.

In functiunile subordonate erau numai Vladu (Ladislau) Tordai cà directoru de expeditura. Georgie Bodea, directoru de archivu. Vladu Mezei (Campeanu) controloru. Vladu Ciupe si Adalbertu Juhasz de Caransebesiu cà practicanti, si doi renegati Ludovicu Bergai cu Vladu Costa dela Beiusiu.*)

Dupace cunoscuramu elementele principali, din care éra compusu in acea epoca atàtu gubernulu din Clusiu, càtu si ministeriulu transilvanu numitu cancelaria, dela Vien'a, lectorulu póte combiná fara mare dificultate la esitulu processulu nationalu-politicu dela Blasiu. Intr'aceea, pentru cà se avemu si mai multe premise, este bine a cunosce si elementele din care au constatu pe atunci consistoriulu, capitululu, corpulu profesoriloru si alu monastirei din Blasiu.

Capitululu de canonici fundatu de càtra episcopulu Ioanu Bobu in anulu 1807 este o institutiune apuséna, introdusa in biseric'a resariténa cea greco-catholica, inse cu conditiiunea adaoa, cà aceiasi membrii capitulari se succéda totuodata hieromonachiloru in calitate de membrii ai consistoriulu diecesanu asia, in càtu fiacare din ei se aiba votu decisivu in tóte acelea cause, care in sensulu dreptulu canonicu si alu praxei stravechi eclesiastice, archiereulu este obligatu ale dá in deliberatiunea consistoriulu. Episcopulu Bobu a instituitu unu capitolu numai de siepte canonici, cum se pare, atàtu din cauza cà nu 'iau ajunsu fondurile de bani pentru mai multi, càtu si cà va fi crediutu, cà nu e bine cà corpurile executive se fia compuse din prea multi membrii, mai alesu dupa-ce se scie din esperienti'a millenaria, cà unde sunt prea multi, afacerile mergu cu atàtu mai incetu, inca si reu.

Dupa mórtea lui Caianu si Filipanu, cadiendu si alegerea de episcopu pe unulu din canonici, au mai remasu in gremiu numai patru insi. Teodoru Popu, cà prepositu si vicariu episcopescu, omu cu frumóse cu-

*) Schematismus magni Principatus Transilvaniae pro anno 1843. Claudiopoli typis lycei regii 8-vo 402 pagine.

studiulu cu lectur'a discurselor pronunțiate în această materie fatală.

Din ședința dela 5 Juniu amu împartășitu după putința esențială desbaterilor. Din 7 și 8 urmădă aci în traducțiunea „Telegrafului romanu“, făcută după stenogramele comunicate de P. Cosma. Fărte bine și întieptiesce dice dn. Cosma, că spre a ne apăra cu succesu de interpretarea falsă a ori carei legi, trebuie se cunoscem și desbaterile prin care trece ea, pentru-că se aflam, ce întielesu au datu chiaru legislatorii testului ei.

În ședința din 5 Juniu, după ce cadu propunerea de amenare până la toamnă, făcută de P. Cosma, Csanády și G. Popu, se apucă Bokros că referențe se motivede proiectulu pe lege și închiăie cerendu desbateră de urgență. Ceea ce merita a ne însemna prea bine din discursulu lui Bokros este, căndu constată și elu din partea sa, că regularea urbarială s'a începutu în Ungari'a cu 100 de ani înainte de a se începe în Transilvani'a; cum și că cea din urma regulare din Ungari'a se făcuse cu 14 ani mai înainte de 1848, din contra în Transilvani'a remase unu chaos înfricosiatu până după revoluțiune. Cu această dn. Bokros constată ne mai audit'a cerbicia îneptrita a feudalilor din Transilvani'a și lips'a totale, atât de sentimentele umanității cât și de dreptate. Merita érași a releva fărte de aprópe, totu acilea, cum cele patru districte, alu Crasnei, Solnoculu de medioculu, Zarándu și Cetătiei-de pétra, rupte în a. 1861 din corpulu Transilvaniei și încorporate la Ungari'a, în privința urbariale sunt coprinse totu în legea această, și cum referențele (raportorulu) motivedă, că sórtea acelu patru tînuri a fostu identică cu a celorlalte comitaté transilvane.

După Bokros ia cuvântulu:

Parteniu Cosma: Eu nu voi vorbi multu despre proiectulu ce se afla la ordinea dilei, pentru-că din norocire nu s'a subternutu proiectulu guvernului, contra caruia s'ar fi potutu vorbi fărte multe, pentru principiile periculóse ce le conține.

Recunosc, că comisiunea juridică s'a nesuitu, că încatu a fostu cu potința, prin o labóre diligentă, se delature defectele cele mai mari. Dar și în proiectulu de lege, ce se afla înainte noastră, se mai afla unele dispozițiuni, cari, deși la aparentia nu se presenta că periculóse, în fapta totuși învólva periculu.

După parerea mea o procedură pentru regularea proprietății e necesară nu numai în Transilvani'a, ci și în Ungari'a; pentru-că acele miserii ce se ivesc în

noscentie, fostu până atunci professoru de limbile orientale, de hermenevica și exegetica. Gabrielu Stoic'a. Simionu Crainicu. Basiliu Ratiu, toti patru barbati între 55 și 65 de ani. Capitulu se întregesce elu pe sine, la care vine și votulu episcopulu, în casu de paritate înca și asia numitululu votu alu Minervei. Cei patru alesera pe Ioanu Nemesiu, fostu vicariu la Nasaudu, fostu preotu de regimentu, decoratu cu cruce de argintu. Cei cinci au alesu apoi pe Const. Alutanu, fostu vicariu la Fagarasiu; cei 6 pe Stef. Boer, protopopu în Secuime.

Înmultindu-se tare afacerile diecesei, episcopulu propuse în alu doilea anu, că se se mai aléga câțiva asesori, anume și dintre profesori. Asia se făcua asesori consistoriali Timoteu Cipariu, pe atunci professoru de limbile orientale, Ioanu Rusu, nepotu alu lui Crainicu, professoru de istoria universale, Simionu Barnuti, care lasandu professor'a de filosofie se făcuse notariu alu consistoriului, — făcure cu adaosu de câte 100 fl. m. c. la salariu. Se mai denumira asesori consist. par. Inocentiu, egumenu alu monastirei și Stefanu Manfi archivaru. Se mai dede titlu de asesori la toti protopopii actuali.

În a. 1837 mergendu eu (G. B.) la Sibiu, unde se tinea diet'a țierei, aflai pe Simionu Barnuti lângă episcopulu Lemeni că secretariu în loculu canoniculu Alutanu, care fiindu omu prea bunu, dara cam flegmaticu, nu satisfăcea pe arhieru în activitatea sa.*)

După mórtea lui Stoica, episcopulu care avea dreptulu de a candidá pe celu mai teneru canonicu, propuse pe Isidoru Alpini, fostu vicariu în Simleu și celu mai decisu adversariu alu seu la scaunulu episcopescu.

Asia dara n'au intratu în capitulu nici-unu consangénu de ai episcopulu și nici macaru amici de ai lui, cum i s'a parutu d-lui E. Friedenfels.

Până la începutulu certelor, în a. 1842 repausăsera T. Popu și I. Nemes, éra în loculu loru fusera ales de canonic protopopii Ioanu Barn'a și Arsenie, Popoviciu. Cei trei profesori érau și atunci totu asesori, numai cât Barnuti renunțiandu la funcțiunea de notariu consist. remase professoru de filosofie, pentru care avea o predilecțiune passionată.**)

Întieptiesce; Kant, Hegel, Fichte, Krug, Herbart și a., cu tóte acelea teorii, care ajunsesera pe atunci óresi cum la moda și agitau spiritele mai virtosu în Germani'a, făceau studiulu lui de tóte dilele. De aici se potu esplicá multe din câte au urmatu.

Cu acestea curmam deocamdata memorialele nóstre, spre a face locu la lucrările altora. (Va urmá.)

*) A se vedé: Schematismus venerabilis Cleri graecis ritis catholicorum dioeceseos Fogarasiensis in Transilvania. Pro anno a Christo nato 1835. Editio prima Blasii Typis seminarii dioecesanis. Form. 8-vo 275 pagine.

**) Schematismus ut supra, pro anno 1842. Editio secunda. Blasii etc. 271 pagine.

decursulu procesului, esita atât în Ungari'a cât și în Transilvani'a, și Ungureni înca ar fi primitu cu mare multămă, dacă guvernulu nu s'ar fi restrinsu numai la cele coprinse în art. de lege 53 din 1871 §. 80, și s'ar fi infatiosiatu cu unu astfelu de proiectu de lege, care coprindeu cestiunea cu privire la tiera întreaga, se o decida preste totu astfelu, încatu se nu fimu siliti a o cârpi mereu, căci dacă aceste miserii în procedură nu sunt salutare pentru Transilvani'a, nu potu fi salutare nici pentru Ungari'a.

În Ungari'a e provăditu, cându trebuie ordinată comassarea și cum trebuie efectuită în casulu, cându e înpreunată cu regularea urbarială, cu segregarea; dar nu e provăditu, cum trebuie se se facă comassarea acolo, unde regularea urbarială e efectuită dejă. Ba și acolo, unde este provăsiune, adevă în casulu primu procedur'a e necorespondentă, pentru-că fatia cu fostulu proprietariu fostii iobagi nu au dreptu se împartiască hotărulu în mai multe decât în trei clase, ceea ce cu deosebire în locurile muntóse, cari și în Ungari'a se afla într'unu numeru fărte mare, e aprópe imposibilu. Éra dacă comassarea se face cu învoire reciprocă între fostii iobagi, se potu stabili și mai multe clase, ba sunt și casuri de acele, în cari numerulu classelor au variatu între 20 și 30.

Alte legi afara de cele amintite de referentulu, cari se referesc numai la teritoriulu Iasigo-Cumanilor și alu Haiducilor, nu conțin nici o dispozițiune, cum trebuie ordinată comassarea în acelu casu, cându nu se face deodată cu regularea urbarială, cu tóte că însuși guvernulu în motivarea proiectulu seu afirmă, că în a cincea parte a teritoriulu Ungariei nu ar fi efectuită înca comassarea. Deci această parte înca ar fi meritatu atentiunea guvernului, și se potea astepta cu dreptu cuventu că, dacă se ocupa cu cestiunea, se o rezolveze dintr'unu punctu de vedere mai înaltu alu statulu.

Afara de aceea nici chiaru pentru Transilvani'a nu a făcutu totu ce trebuia se facă, căci totu acolo, unde se dispune făcure proiectulu de fatia, cu doi paragrafi mai la vale, adevă în §. 82 legea dispune următoarele:

În privința Talmaciului, Salistei și a Branului, precum și în privința teritoriulu comunelor ce aparțin lor, ministrulu de justitiă va subterne unu proiectu de lege despre regularea posesiunii comune.

Mi aduc fărte bine aminte, că din partea această (stânga) de repetite-ori s'a pretinsu presentarea acestui proiectu de lege, s'au făcutu și promisiuni că se va presenta, cu tóte aceste înse guvernulu și-a uitatu de elu și până astadi nu l'a prezentatu, dóra nici nu l'u mai află necesariu. De ce nu? va fi sciindu mai bine guvernulu, eu înse cred, că fără nici o necesitate nu s'a pus indatorirea această în lege, prin urmare, dacă guvernulu a aflatu de lipsa se subterna acestu proiectu de lege, cu o cale trebuia se prezenteze și pe celalaltu.

Audiendu pe dl. referentulu că se adresădă către deputatii din Ungari'a, că prin primirea acestui proiectu de lege se le dea binevoitoriulu loru sucursu pentru a se poté regula odată referențele de posesiune în Transilvani'a, cugetam că acestu apelu se va estinde și în alta directiune, căci deși nu face amintire nici elu nici proiectulu de fatia, eu totuși cunosc în Transilvani'a o referență de posesiune fărte anormală, care nici astadi nu e prevădită în lege.

Afirma ce e dreptu, că în Transilvani'a nu sunt remanente nici alte referențe de natur'a remanentelor.

Recunosc și eu, că acele pământuri, cari în Ungari'a se considera de remanente, în Transilvani'a nu mai sunt remanente, ci prin lege s'au prefăcutu în urbarialitate, căci nefindu introdusu urbariulu în Transilvani'a, desființandu-se în 1848 robotele, că fostii proprietari se pota deveni desdaunati, a fostu lipsa de o basă în privința cantitatii posesiunii devenite libera proprietate a fostilor iobagi. Acesta basă nu s'a potutu află altcum, decât că totu acelu teritoriu care la 1 Ianuariu 1848 s'au aflatu în posesiunea fostilor iobagi, s'a dechiaratu prin lege de urbarialitate, pentru care fostii proprietari au se se desdaunedit din partea statulu.

Deci fostii proprietari din Transilvani'a în această privință sunt în avantaju fatia cu fostii proprietari din Ungari'a, căci ei chiaru din lips'a urbariului au capetatu desdaunare dela statu și pentru acele pământuri, cari după natur'a lor, dacă există urbariulu, érau remanente că și în Ungari'a, și după valórea lor primescu interese dejă de multu, pre cându cei din Ungari'a în privința capitalulu sunt avisati la fostii iobagi, éra interesele de competu numai dela diu'a executării sentenței urbariale.

Încatu înse remanentele sunt de a se rescumpera de către aceia ce le posedu, proprietati de această natură mai există și în Transilvani'a.

Și anume în Transilvani'a sunt și asia numite sesiuni alodiale, de cari în Ungari'a nu există, va se dica, posesiunile aceluora, cari nu sunt introdusi că urbarialisti în asia numit'a conscripțiune Czirakiana, deși sunt totu de o natură cu cele introduse în conscripțiunea numită, după lege se considera de sesiune alodială; prestațiunile referitoare la aceste s'au sustinutu și dela 1848 încóce, pe calea regulării ele devinu proprietatea posesorilor lor; acestia înse sunt datori a rescumpera dela fostii proprietari prestațiunile cu bani.

De aceste sunt fărte multe în Transilvani'a. În privința lor §. 21 alu patentei urbariale dispune următoarele:

Prestațiunile ce obvinu în unele parti ale țierei din contracte, prin care drepturile de a se folosi de pământu s'au concesu pentru totdeauna din partea adevăratulu proprietariu, pre langa răspunderea unei taxe ori a altei dari, fără că prin această se se fia întemeiatu o referență proprie urbarială, — de asemenea se voru potea rescumpera, éra până la rescumperare se voru da în mesur'a legală de până acum“.

(Va urmá.)

Conferența din Berlin.

Se pare că înalt'a diplomatie dá de mari dificultati; totu numai a trei'a di poté ținea ședinție. După deschiderea din 16 mai tînă două în 19 și 21 Juniu și se dice, că nici în 10 dile nu s' va terminá lucrările; se afla înse pessimisti cari se temu că nu va terminá niciodată. Nici turcii nici grecii nu sunt admisi la conferenția, împregiurare ce pe turci 'ia ranitu de mórte. Secretulu se observa fărte strinsu; atâtă înse totu a transpiratu, că și cestiunea Bosniei vine la ordinea dilei, a Bosniei, care pe popórale monarchiei le-a costatu până acuma preste 80 de milióne florini!

Romani'a : Regatu.

Bun'a noastră vecină „Hermannstädter Zeitung“ Nr. 143 din 22 Juniu publica o corespondență că venita din Vien'a, care comentădă planulu înaltiarei principatulu Romaniei la rangu de regatu și proclamarea lui Carolu I de rege. Numitululu diariu constată, că acea faima deveni de mai multe luni încóce obiectulu nenumăratelor discussiuni în o parte mare a presei europene și în diplomatie, că înse în lunile din urma acelu planu în locu de a castiga, mai virtosu a perditu speranțele de mai înainte și această mai alesu din cauza, că cabinetele din Londra și Vien'a se opunu la realizarea lui, camu din două cauze și anume, că dacă principatulu Romaniei ar fi recunoscutu de regatu, atunci éca și principele Milanu cere că se fia recunoscutu de rege, din care cauza se și prepara se merge la Vien'a și cine mai știe la câți suverani; apoi că, de și ar conveni prea bine că Romani'a în calitatea sa de statu latinu se fia înaltiată și favorată față cu poporale slave, dara ce faci planurilor daco-romanesce? Cu tóte acestea, dacă Romani'a de astadi va fi în stare se dea garanția tare, că va renunța pentru totu viitoriulu la idei și planuri de o Dacoromania, de o Romania mare, atunci, tréca, mérga, se va învoi și Austro-Ungari'a la înaltierea Romaniei în rangu de regatu, cu atât mai virtosu, că apoi și dens'a s'ar alatura la staturile celorlalte, care combatu planurile panslavistice etc.

Leccióni nostrii cunoscú descanteculu poporanu: „Bourelu bourelu, scóte córne de vitielu.“ Adevă sciti cându se jóca pruncii în lun'a lui Aprile cu melcii cercandu, dacă potu ési din casuliile lor.

Afle „Herm. Ztg.“ și corespondenții sei, că natiunea romana din Romani'a, dacă a simțitu și mai simte profundu absolut'a necesitate de libertate și independentia perfectă, n'au avutu înse, nu are nici astadi cea mai puțina ambițiune pentru corónă de rege, nici pentru onórea de a se numi supus'a cutarui rege, ci dens'a este indestulată cu modestulu titlu de principatu, princeps senatus, primus inter aequales, această este ambițiunea romanilor. Ei știu de imperatori (imperatores), imperati, cari érau totuodată principes senatus, dara nu știu nimicu de regi, și apoi mai știu de domni alesi, precum se alegeau în anticitate și imperatorii.

Romani voru că legile votate de ei însii se fia adevăratii lor regii. „Crai“ au destui, mai multi decât îi potu suferi.

Ce faci înse acelei migrene, de care sufere atâtă capete „intiepté“? Acelei Dacoromanii inventate înainte cu 40 de ani în Clusiu, propagate în a. 1848 de pop'a sasescu Daniel Roth în cunoscut'a s'a brosiura și apoi relevate firesce de mai multi romani? Știe tóta lumea, prin urmare și „Herm. Ztg.“, că în epoc'a noastră se făcú Bulgari'a, Serbi'a, Muntenegro, că și cum s'au făcutu Greci'a, Belgiu, Itali'a unificată etc., numai cu învoirea colectivă a Europei. Cându ar vedea Europ'a că și o Dacoromani'a este necesară pentru asigurarea și consolidarea intereselor sale generali, atunci chiaru romani de s'aru oppune, ea totu s'ar face, éra dacă nu, nu. În 14 Aprile 1849 Ungari'a s'a proclamatu de independentă și a proscrisu dinasti'a; astadi înse știe tóta lumea europeană, că puterile Europei n'au voitú o Ungari'a independentă, ci o Austria mare, și că ele s'au învoitu, că Russi'a se trantésca revoluțiunea ungureni. Nici-odată Europ'a nu a recunoscutu independenti'a Ungariei, și în casu de a o recunósce vreedată, ar trebui se premérga evenimente cu totul extraordinare, neprevădite nici de cei mai ageri ochi omenesci. În Augustu 1849 ministrulu Bartolomeu Szemere, comitele Cas. Battyány și generalulu Arturu Górgy au offeritu, precum bine se știe, corón'a Ungariei imperatulu Nicolae, care înse nici în vorba nu a voitú se stea cu densii, ci a disu numai, că în nici-unu

casu nu voiesce se face abusu de increderea pusa in trensulu de cătra poterile europene.)*

Atăta deocamdata remane adevăru neclatitu, că principatul Romaniei s'a confirmat pe sinesi, precum si, că Europ'a e convinsa de necesitatea unui statu latinu bine organizat, viguros, întieptiesce gubernatu la gurile Dunarei; ăra o specie de Dacoromania, care stă in comunitate originei, a limbei si a literaturii, nu va fi in stare se o impedece nimeni in lume, precum nu va impedece comuniunea slava, germana, neolatina etc.

Romania.

Dupa tôte scirile economice căte ne vinu dela bunii nōstrieri vecini si frati, secerisulu din estimpu are se fia din cele bune, cu esceptiune de unele tinuturi, unde s'au nimicitu semenaturile prin grindina infricosiata, precum pe la Ploiesti, Tergovistea, Pitesti si in o parte a Olteniei.

Amu atinsu si noi de căteva-ori inpregiurarea, că mai alesu de trei ani încōce proletariatul strainu de ambele sexe din tierile europene, mai virtosu inse din Austro-Ungari'a, Germani'a si din Orientu, vine că nuorii de locuste in Romania, si că din acēsta cauza a trebuitu se se ia diverse mesuri politienesce. Se pare că unii diplomati au reclamatu in contra acelu mesuri salutarie pentru Romania, de unde au urmatu unele modificari. Nu scimu inse, daca bandele de talhari din Bulgari'a se voru genă cătu de puçinu din lips'a de paspōrte, sēu că paspōrtele loru au se fia de plumbu rotundu. Fiinducă si din Transilvani'a si Banatu caletorescu fōrte multi sateni in Romania pentru lucrulu campului si petrecu acolo căte 2—3 luni, aflamu de bine se reproducem si noi urmatoriulu regulamentu de paspōrte.

Prin inaltulu decretu sub Nr. 1613 din 24 Maiu curentu, cele dintaiu trei articole din regulamentulu pentru biletele de libera petrecere a strainiloru in țiera din 26 Februariu a. c. s'au modificat precum urmēdia:

Art. I. Ori-ce strainu caletoru sēu resiedinte in Romania, este datoru a lua unu biletu de libera petrecere.

Biletulu de libera petrecere este liberat in virtutea unui pasportu, sēu pe bas'a unui extractu matriculariu liberat de legatiunea sēu consulatulu respectivu. Acestu extractu va trebui se contina numerulu registrului in care se afla matriculatu strainulu la autoritatea sa naturala (legatiunea sēu consulatulu).

Autoritatea romana va refusa biletulu de libera petrecere pe bas'a extractului matricularu, daca are dovedi, că posesorul unui asemenea actu, ar fi fostu supusu romanu. In acestu casu, aceste dovedi se voru inainta Ministeriului de esterne.

Art. II. Numai prefecturile de judetie, ăra in Bucuresti si Iasi, prefectii de politie, au dreptulu a da bilete de libera petrecere. Se face esceptiune la acēsta regula pentru comunele litoralului Dunarei si Marei-Negre, unde nu se află resiedinti'a judetiului. In aceste comune biletele de libera petrecere se potu libera de sub-prefecti sēu administratorii respectivii.

Art. III. Caletorulu care vine in Romania, dupa ce va presenta autoritatii sale naturale documentulu seu de caletorie, va merge la prefectur'a judetiului celui mai apropiatu, 24 6re dupa sosirea sa, spre a i se visa pasportulu si a luă unu biletu de libera petrecere dela autoritatea romana.

Sunt dispensati de acēsta indatorire caletorii, a caroru petrecere in țiera ar fi mai scurta de cătu pe unu termenu de 30 zile. Acēsta invoire de petrecere scurta se va constata prin vis'a pusa pe pasportu.

Dupa indeplinirea acestei formalitati pasportulu se va retinea de prefectura.

Serviciulu paspōrteloru la tôte autoritatile respective, va fi in permanentia in tôte dilele de lucru sēu serbatori pāna la 8 6re sēr'a.

Terminulu biletului de petrecere va concorda cu terminulu mentionatu in pasportulu caletorului. Autoritatea locala isi reserva dreptulu de a revoca chiaru inaintea expirareii acestui terminu permisulu de siedere candu strainulu ar fi vatamatoru societatiei, ar turbura ordinea publica, sēu s'ar gasi in stare de vagabondagiu, raportandu ministeriului.

Sunt asemenea dispensati strainii proprietari de imobile rurale sēu urbane, precum si aceia cari au stabilimente de industrie si de comērciu, de o importantia reala, sēu aceia cari exercita o profesiune celu puçinu de 5 ani inaintea promulgareii acestui regulamentu.

Biletulu de libera petrecere se liberēdia fāra nici o taxa si fāra cerere inscisa.

Tomi. Ovidiu. Constantia! In fine archeologii nu voru mai pipai pe intunerecu dupa loculu de exilu alu nefericitulu poetu Ovidiu, pedepsitu de imperatulu Octavianu Augustu. Multime de monumente antice cu inscriptiuni eline si latine se desgrōpa si aduna atātu din incint'a Constantiei (tur. Kiustenge), cătu si din alte tinuturi ale Do-

brogei, care tōte se aduna la unu locu. Diariulu romanu „Farulu Constantiei,” care ese de 1 luna încōce odata pe septemana, a si inceputu a publicā descripiunea acelu monumente descoperite pe teritoriulu Dobrogei, unde sub domni'a barbara au remasu pāna acum ingropate, ori-cāte n'au fostu nimicite. Pāna se se redactedie o colectiune intrēga chiaru prin academi'a romana, noi reproducem aci in interesulu sciintiei numai pe acelea, din care se adeverece pe deplin, că Tomi, cetatea unde fusese exilatu Ovidiu, a statu tocma pe loculu unde stă astadi Constanti'a, ăra nu in Basarabi'a nici in Moldov'a. De acolo cantase bietulu poetu nefericitu:

Naso Tomitane, jam non novus incola terrae,

Hoc tibi de getico littore mittit opus.

Asia dara Rom'a dominase inca si inaintea de Octavianu Augustu pāna la tiermii Marei negre, că-ci altumentrea cum ar fi potutu tramite imperatulu pe acelu poetu intr'unu exiliu, unde se nu functionedie autoritatile sale publice. Se lasamu inse comentariile in grij'a altora. ăta monumente aflate cu inscriptiuni, in care se vorbesce de cetatea Tomi.

Unu monumentu, in marmura, de lungime 1, 32, latime 0, 56, grosime 0, 52, lucratu cu ingrijire.

Pōrta, in frumōse litere, inscriptiunea:

ΑΓΑΘΗ-ΤΥΧΗ
Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο
ΔΗΜΟΣ-ΤΗΣ-ΜΗ
ΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΟ
ΜΕΟΣ.....

Si acēsta bucata vorbesce de Tomi. Inca unu decretu alu autoritatii municipale a vechiulu, orasiu sapatu in marmura.

Unu monumentu funebru, in piētra, cu inscriptiune in limb'a latina:

D. M.
APOLLONI,
VS DADAE MA
MAE DADAE
MATRI SVAE
SACERDOTI
TOMITANO

Prim'a inscriptiune ce am gasitu vorbindu in limb'a latina de Tomi: „Sacerdoti Tomitano.”

Doze mari bucati de piētra, regulatu taiate, fiecare in lungime 1, 57, inaltime 0, 38, grosime 0, 42. De si gasite una la unu satu afara din orasiu, alta in Constanti'a chiaru, au facutu parte negresitu din acelasi frontonu, căci ambele au trebuitu se serve la frontonulu vre-unui edificiu publicu, sēu vre-unei porti ale cetatii Tomi. Inscriptiunea de pe una se continua exactu pe cealalta. Monumentulu, edificiulu sēu pōrt'a, carora aceste bucati le servea, s'au lucratu in timpulu imperatului Traianu, dupa cum atesta inscriptiunea:

IMP. CAESARI-DIVI-NERVAE F. NERVAE
TRAIANO-OPTIMO-AVG....

Ceea ce se afla mai insemnatu aci, este mentiunea in litere intregi despre:

RESPUBLICA TOMIT.

Ceea ce nu mai lasa cea mai mica indoiala asupra faptului, că vechi'a Tomi ocupā acelasi locu că si actual'a Constantia.

Acestea le scōseramu din Farulu Const. Nr. 4 unde inse inscriptiunile se continua din Nr. 2, care nu ne-a venit, ăra din contextu ese, că si in acela mai sunt inscriptiuni despre Tomi.

(Dupa Monitorulu ofic.) Comisiunile prevediute in regulamentu, destinate a constatā si verificā dreptulu de posesiune a fiacarui locuitoriu de pe teritoriulu Dobrogei, isi incepura lucrarile si spre cōperirea speseloru necesarie la functionarea loru s'a destinat sum'a de 76,300 lei noi (franci). Dupa infricosiat'a disordine de inaintea si dupa confusiunea produsa in urm'a atatoru omoruri si migratiuni, erā necesitate imperativa a se regulā definitiv dreptulu de proprietate imobila, că se se scia curatu, ce este alu statului si ce alu particulariloru. Acı suntemu curiosi se vedem, daca si cum voru distinge jurisconsultii romani intre posesiune (possessio, Besitz) si intre proprietate (proprietas, Eigenthum), dupace sub turci totu pamentulu erā consideratu că proprietate a Sultanului, sēu cum aru dice feudalii in limb'a loru, proprietate a cōrōnei, ăra altii proprietate a statului. In propri'a Romania este adevăratu proprietariu ori si cine preste ceea ce a cumparatu sau a mostenitu in modu legale.

S'au mai destinat alti 100 mii lei n. pe anulu c. pentru ridicarea chartei Dobrogei si delimitarea proprietatiloru statului de cătra a le particulariloru. Acestea lucrari tehnice se facu in Dobrogea, precum s'au facutu si in Moldov'a, de cătra oficiari din statulu majoru.

(Va urmā.)

Din Banatu.

De lānga Timisiu, 20 Maiu 1880.

(Urmare si sine.)

Dupa-ce raportara comisiunile diferite, timpulu fiindu inaintatu, siediint'a din 18 s'a inchisu pe la 1

6ra din di; ăra la 2 6re a urmatu prandiulu-banchetu, — la care s'a toastatu mai de multe-ori; pe la 4 6re cercetarea espositiunei de publiculu intregu si a stupariei invetiatoriului rom. cat. din Buziasiu d. Nicolau Grantu, despre care cu totu dreptulu se pōte dice, că dupa Br. Bela Ambrosi proprietariu mare in Gyarmat'a lānga Timisiōr'a, este alu dōilea intemeiatoriu alu reuniunei si acesti doi domni sunt si pāna astadi sufletulu reuniunei; sunt inse si alti membrii, cari multu promovēdia interesele reuniunei intre germani, magiari, cătu si intre romani; intre acestia potemu numerā pe d-nii Vulcanu, doi preotii, unchiu si nepōtu, apoi Novacu invetiatoriu in Oraviti'a, Ionu Luc'a fostu invetiatoriu in Buziasiu, ăra acum oficiante domnalulu si proprietariu in Buziasiu; mai de curendu s'a facutu membru ordinariu si Vasiliu Deciu preotiu in Sciasiu si altii; este de miratu inse, că preotimea romana de care e plinu Banatulu, mai alesu de cea gr.-orientala, nu se interesēdia nimic'a de cultur'a rationala a albineloru si dintre sutele de preoti cari se afla numai in comitatulu Timisiōrei, abi unulu s'a potutu vedea la adunarea generala. Nu se cere că se pōta fi cineva membru ordinariu decātu se dea pe anu căte 2 fl. v. a., pentru care suma primesce regulatu foi'a reuniunei, in care limba voiesce, germana sēu magiara. Dēca noi nu vomu afirmā existenti'a nōstra si nu vomu dā semne de viētia, in daru ne vomu plange că altii ne asuprescu; că ne lipsesce una si alt'a. Agronomii intrecu de multe ori pre preotii in sentimntele de pietate si alipire cătra limb'a si nationalitatea loru; preotii — onōre esceptiunilor — nu cauta alta decātu cum se le incurga cătu unu multa stola, si dela pomana straiti'a popii se fia cătu de bine indesata. Ei uita de mandatulu invetiatoriului loru: „Cautati mai antaiu imperati'a lui D-dieu si dreptatea lui, că cealalta vi se voru adauge.” De aici vine apoi, că auctoritatea multoru preotii este cadiuta sub zero. Aici este multu de indreptatu, cu atātu mai vertosu, că-ci class'a intelligentā incepe a murmurā pentru atātu nepasare, ăra unii ce e dreptu, se mai numescu crestini că la aparintia; in realitate inse professaza credinti'a lui Schoppenhauer. Buna-starea unui poporu o pōte intemeia numai una preotimea conscia de demnitatea sa, inarmata cu armele sciintiei si ale culturai moderne. Se nu fiu inse reu intielesu. Dechiaru că fiacare preotu se stea pre acelu gradu de sciintia si cultura, in sfer'a sa, pre care se afla advocatulu sēu mediculu, ingenerulu si altii in sfer'a loru; pāna candu inse preotimea romana nu va fi in stare a da ratiune despre ceea ce crede si face, — dupa dis'a St. Apostolu Paulu: „Rationem reddere fidei quae est in nobis” — pāna atunci nu se pōte sperā nici unu progressu in poporulu romanu din Banatu; pentru-cā sofistii cu apucaturile loru tientescu intr'acolo, că pe poporu se-lu demoralisedie mai antaiu, că-ci apoi ruinaerea lui materiala va urmā de sine.

In 19 adunarea s'a inchisu, cumparandu fiacare ce i-a trebuitu si cătu a potutu dela espusetiune. S'a decisu inse, că adunarea venitōria se se tiena in anulu 1882 acolo, unde comitetulu administrativu va aflā mai accomodatu a o conchiamā; dorimu inse că pāna atunci se potemu numerā celu puçinu atati membrii romani, că foi'a reuniunei se se pōta redige pre sēm'a loru si in limb'a romana.

T. Grachu.

Sciri diverse.

(Esamenele de vĕra) se tinu pe la tôte scōlele si institutēle mari si mici, cu rezultate fōrte diferitōrie. Daca s'ar publicā tôte scirile căte vinu despre examene, aru face unu volumu grosu. Tinerimea cu diecile de mii duce parintiloru bucuria si consolatiune pe vacatiune pentru parintesculu ajutoriu si sacrificiele facute spre a'i ferici; este inse din nefericire destulu de mare si numerulu aceluor scolari si studenti, a caroru ajungere la cas'a parintēscā stōrce lacrimi de amara dorere, mai virtosu din ochii mameloru doiose si simtitōrie, ăra tatiloru li se suie sangele in fatia aflandu, că dintre fiii loru unii au se repeta classea, altii au venit u acasa „cum consilio abeundi”, din caus'a multoru escesse si a lenei neinvinse, in fine altii sunt cu totul eliminati din scōla, spre cea mai urita rusine nu numai a loru si a parintiloru, dara si a comunei de care se tinu. De altumentrea s'a constatat prin mai multe enquette si acte oficiali, că de ex. universitatea dela Budapest'a trebue se trēca prin unele reforme radicali si anume se se ia mesuri, că dintre studenti se nu mai pōta absentā cu anulu intregu dela prelegeri; unii professori de drepturi se nu'si parasēsca catedrele alergēndu pe la tribunale si curti de judecata in calitate de advocati, sēu perdiendu timpulu dela prelegeri pe la dieta.

Dela gimnasiaele nōstre speramu se primimu la timpu asia numite programe, din care se se cunoșca numerulu si progressulu tinerimeii.

Relative la examenele de bacalaureatu (maturitate), gubernulu Romaniei luā mai de curendu unele mesuri spre a pune capetu la nisce abuzuri, prin care castigau bacalaureatu mai multi tineri cu totul nedemni, că aceia cari isi cumpera diplome de doctori din Germani'a ori Americ'a, cu căte 60—100 de taleri. De altu-mentrea citimu, că anume in republic'a cea mare nordamericana s'au luat mesuri fōrte aspre in contra speculantiloru cu

*) Revelatiunile d-lui Daniel Gondol din „Függetlenség” si „Szabadság” combinate cu cele din „Közlöny” 1849 Juliu 9—10.

diplome, cari de aci înainte au se fia condamnatii la pedepsa infamante.

— (Scólele satesci.) Judecandu dupa datele oficiali publicate de càtra ministeriulu culteloru si alu instructiunei publice, scólele satesci in locu se inaintedie, anume cele romanesci dau inapoi. Luandu comitatele singuratece, bate fórte tare la ochi, cà tocma pe unde parochii trecu relative de cei mai invetiati, parochiile au scólele cele mai miserabili, precum de ex. in com. Marmati'a, Satmaru, o parte din alu Bihariei, Doboca, Solnocu, Turd'a; despre alu Hunedórei si Zarandului tacemu, cà acelea incai nu se lauda cu cleru luminatu. In Campi'a transilvana, càtu tine dela Reginu pàna la spre Turd'a, nu vei aflá la nici-o confessiune douedieci scóle de dómne-ajuta, apoi necurmat'a vaieratura de saracia pare cà s'a prefacutu la multi ómeni in a dou'a natura.

Dara scólele de fetitiei? In cele doue monastiri rom.-catolice ale Ursulineloru si ale Misericordianeloru din Sibiu se afla la invetiatura preste 30 fetitiei de romanu, din parinti fruntasi; in scólele sasesci si mai multe; in monastirea rom. cat. dela Alb'a-Jul'i'a, câteva in Clusiu asemenea; in Brasiovu la dómna Henrietta Vautier vreo 25 (intre 45); dara pentru aceea romanii totu nu voru se'si faca scóle superioare de fetitiei si nici macaru unu asia numitu pensionatu.

— (Statu'a lui Ioanu Eliadu-Radulescu), monumentu maretiu de marmura este adusa la Bucuresci; este inse multa discussiune asupra locului unde s'ar cuveni se fia asediata. Opiniunile se inpartu mai alesu intre piati'a teatrului si intre bulevardulu universitatiei. Sermane Eliadu, dupace ai fostu exilatulu optu ani de dile, dupace adversarii tei, parte invecchiti in reutatile lor, parte fantasti, te-au insultatu alti optu ani in modulu celu mai nedemnu, atátu prin graiulu viu, càtu si prin penele lor muiate in fiere si veninu, dupace te adusera cà mai pe urmare se nu mai scí de tine, acum iti inaltia monumentu. Bine facu cà se pocaiescu.

— (Ministrulu presiedinte Ioanu Brateanu). Diarielu din Vien'a au adusu pe publicu in eróre publicandu, cà dn. I. Brateanu ar fi fostu in dilele trecute la Vien'a. Nu d-sa, ci frate-seu, dn. Dimitrie Brateanu, care fusese tramisu dela Constantinopole la Londr'a in afacerile tieiei, la întórcerea sa de acolo, stete doue dile in Parisu, apoi la parintii II. Sale r. in fine si la Vien'a, unde uvù conferentia cu nuntiulu apostolicu, cu ministrulu de esterne si cu altii.

— (Alexandru I. principele Bulgariei) petrecù asemenea câteva dile in Vien'a, de unde trecèndu prin B.-Pest'a stete si aci o di. Publicistii voru scí, cà I. Sa se afla in positiune de petitoriu. Prea bine si prea frumosu.

— (Telefonulu premiatu.) Premiulu Volta de 50.000 franci infintiatu inainte de acésta cu 80 ani si care din partea Academiei de sciintie din Paris au fostu destinatu pentru cele mai inportante inventiuni cu privire la electricitate, au fostu votatu in anulu acesta professorului Alex. Graham Bell pentru inventarea telefonului. Pàna acuma acestu premiu au fostu distribuitu numai de patru ori.

— (Stomaculu rondunelei.) Naturalistulu francesu Florent-Prevort, care de càtiva ani se ocupa cu studiulu stomacului deosebiteloru paseri insectivore, avemu de a'i multiamí urmatóarele date. Densulu au esaminatu cu cea mai mare atentiune stomaculu dela 18 rondunele, pe care le prinsese in diferitele stagiuni ale anului. Interessantulu resultatu alu esaminareii la care au fostu supuse acele stomacuri, este urmatoriulu:

In stomaculu rondunelei sectionate in 15 Aprile s'au aflu 422 insecte, in 19 Aprile 649 insecte, in 27 Aprile 301 insecte, in 1 Maiu 704 insecte, in 4 Maiu 660 insecte, in 18 Maiu 680 insecte, in 29 Maiu 300 insecte, in 3 Juniu 420, in 14 Juniu 244, in 28 Juniu 400, in 11 Juliu 420, in 20 Juliu 501, in 24 Juliu 500, in 5 Augustu 742, in 19 Aug. 600, in 29 Aug. 384 insecte. Cele 18 rondunele au consumatu deci, afara de ceea ce au datu puiloru, enorm'a cifra de 8390 insecte, din cari pe o singura rondunica se vinu pe di 466. Considerandu cà intre acea mare cantitate de insecte nu s'au aflu nici celu mai micu graunte, nici resturi de póme séu plante, isi póte cineva face o idea clara despre nemarginitulu folosu ce ilu aducu aceste paserele delicate economiei campului si a paduri-

loru. Se protegemu deci aceste utile si innocente paserele, favoritele nemuritoriului nostru poetu dela Mircesci.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Comitatu Fagarasiului 10/6 1880.

Esamene pe véra. La scóla normala granitariesca din Vaida-rece esamenele de véra se tñura in estu anu la 8 l. c. la care din partea comitatulu granitariescu scolariu fu delegatu secretariulu seu d-lu S. Munteanu. Erá 10 óre candu ajunseiu. Tocma decurgea esamenulu in „class'a de fetitiei“ (unic'a scóla romana de acésta categoria in tier'a Oltului), de care me interesamu atátu de multu.

Responsurile din obiectele de invetiamentu preste totu au fostu fórte bune, ér' din istoria, despre matrónelne romane, aprópe emotionátore.

Curatieni'a la copile si totu ce ér' juru impregiuru, esemplare. Dovada, cà ele au fostu educate conformu reguleloru pedagogice; lucru principale pentru o femeia.

Pe la 12 óre domna invetiatorésa avù amabilitatea de a aratá si a dá informatiune despre manufaturile (lucruri de propriele manisióre ale fetiteloru), cari impleau 2 mese si 2 cuiere duple. — La privirea acestora intregu publiculu asistente fu surprinsu si preste asteptare satisfacutu. — Si cum nu? candu dupa doui ani, séu mai bine disu: 1 1/2 dela deschiderea clasei amintite, copilele nóstre facura acelu progresu neasteptatu. Onóre si lauda dómnei invetiatoresu Susan'a Albani n. Andrasy!

Surprinsu de progressulu acestui esamenu, nu potu indestulu a indemná pe toti d-nii preoti, notari si pe totu romanulu cu simtiu de progresu si cultura din jurulu acestei scóle, de a duce la scóla pe ficele d-loru mai cu deadinsulu, unde pe lãnga unele cunoscentie neaperatu de lipsa, copilele satene mai obtnu si unu felu de politura, de care adi prea puçine dispunu pe la noi.... G...

— Satmaru 31 Martiu st. n.

In Nr. 12 alu acestei foi, in articulu: Intemplarea din Satu-mare.*) S'a scrisu intre altele: In fine subt protopopulu Marcu totu decisera (adeca credintiosii de aici), introducerea limbei magiare. Cei ce nu cunosc starea acestei parochii, de aici potu se deduca, cà si cum acea decisiune s'ar fi facutu subt conducerea si chiaru subt presidulu meu. Pentru informatiune mai exacta aflu de necesariu a face cunoscute urmatóarele:

Inca la anulu 1840. Petru Popu, curatorulu de atunci, ceruse la ordinariatulu rusescu de Muncaciu, cà parochulu se nu aiba parte la ducerea afaceriloru bisericeii de Satmaru. Eu asia sum convinsu, cà o cerere, cum fusese acésta, taia in respectu dogmaticu, pe càtu in biserica catolica e hierarchia, si parochulu ne cum se póta fi delaturatu, cà se nu aiba parte la ducerea afaceriloru bisericescu, ci pe bas'a dreptulu divin, chiaru lui ii compete conducerea acelora. La protestanti nu e hierarchia, totusi nici o adunare bisericesca nu póte fi, daca parochulu nu e de fatia, cà unulu dintre cei doi presidenti.

Cu tóte aceste, ordinariatulu dela Muncaciu a inplinitu cererea oratorulu, pentru-cà acelasi fusese si primariu alu urbei, si a dispusu, cà credinciosii de Satmaru se'si duca afacerile lor bisericescu fara parochu, si numai decisiunile lor se se faca apoi cunoscute parochului. Aceste le-a stramutatu in dilele trecute vener. consistoriu de Gherl'a, ci pãna amú aici nu parochulu ér' care convocá adunarea bisericesca, nu elu defígea obiectele pertractarii, nu elu conducea consultarile, si nu elu enuntia decisiunile, ci curatorulu, si apoi elu si credinciosii facea tóte. Asia aici intre decisiunile de pãna amú ale adunarii bisericescu si intre parochu nu e nici un'a relatiune.

Mai dice onor. Redactiune, cà 'ia mersu scire, cà de va mai publicá corespondentie din Satmaru, chiaru si parochulu are se patie reu. Nu sciu cine a fostu acelu binevoitoriu alu meu; eu prin esta'i dau multiamita publica. Inse ori acestu motivu ori si altele au retinutu pe onor. Redactiune, a mai publicá corespondentie de aici, fórte bine au facutu, pentru-cà si cea din nr. 28. 1879, in care a inceputu cineva se descria istoria acestei parochii, a statu chiaru din fictiunii, si cu corespondentie de aceste nu numai cà se seduce publiculu, ci se póte face stricare si causei, pe care póte fi cà corespondentii tocma vreau se o apere.

Asia se dice in acea corespondentia, cà subt repausatulu Branu, fostulu parochu de aici, hidr'a magiarismului si-a ridicatu capulu, si cà aici aru fi ura intre unguri si romani. Eu cunosc ómenii aici, si dicu, cà e cea mai buna relatiune intre unguri si romani, si respectare réciproca; chiaru poporulu unguru de aici, daca vorbesce despre relatiunea cu romanii, vorbesce cu tóta bunavointi'a. La comuna daca vre-unu romanu a invetiatu carte, ilu apléca bucurosu, nu cà si-a denegatu originea, ci chiaru pentru aceea cà e romanu, cà se arete fratietatea. Locuitorii acestei urbi sunt 18.000 de suflete, intre cari abia 2000 romani, si totusi mai de multe-ori au fostu romani primari (polgármester); pe lãnga aceea judecatori, senatori, perceptori; asia in aceste

*) Satmaru comitatu si orasiu, ilu scriu multi dela unu timpu incóce Satu-Mare, de unde urmara multime de confusiuni, cà-ci acelu nume anticu topograficu pe de o parte ungurii ilu tradusera cu Nagyfalú, germanii cu Grossdorf, dara si romanii din Romania ilu luara de unu satoiu mare, inse fara se'lu afle pe charte. Se'i dicemu la Satmaru Satmaru, care este unu nume comunu intielesu de tóte nationalitatile, nu cà o miie de alte localitati, care au câte trei, patru, unele si cinci nume, in totu atâtea limbi. Not'a Red.

dile, dintre siese recurenti, au alesu de oficiaru la esatoratu, cu 700 de fl., unu romanu nascutu in Transilvania. Romanii si càti sunt, sunt cei mai multi lucratori, fara prindere materiale, si comun'a ce stá mai mare parte din unguri si protestanti, platesce pe parochulu romanu, pe cantoru-docentele si inca doui docenti romani, pe docenti càte cu 542 fl. pe anu, si dà lemne la toti, preste 200 de stere, ba platesce si pe fetu si pe clopotariu. *)

E adeveratu, cà aceste se facu pre bas'a sistemei adoptate aici, dupa care persónele bisericescu tragu plati dela comuna; acésta inse ajuta si in altele pe romani. Asia in vér'a trecuta amu turnatu trei clopote in orasiulu Sopron, cu scopu cà se avemu si noi romanii clopote armoniose, ce ni-a si succesu, in càtu unu canonicu de aici dice, cà in Europ'a numai in Florenti'a audise clopote asia de armoniose; dara nu am avutu lemne de cloponitia, si am rogatu in persóna pe primariu, care e unguru si protestante, cà dupa-ce comun'a are lemne aduse acasa, cioplite si uscate, se ne dea din acele, si in càtu nu avemu bani, se ni le dea gratis. Domnulu primariu ni-a si promis, cà ni le va mijloci la comuna, fara a trece prin retortele oficióse, si adeveratu comun'a la propunerea domniei sale, ne-a datu lemnele indata, pretiulu caror'a face la 100 de florini. Asia a datu acusi lemne pentru biserica romana dela vinele Satmarului.

Ce se tine de limba, eu insu-mi am fostu declaratulu in sal'a casei comunale in un'a adunare a senatulu scolariu comunale, cà din parte-mi asiu pune se se invetie limb'a romanésca si in colegiulu protestanticu-ungurescu, si din membrii presenti chiaru ungurii barbati respectati, mi-au respunsu, cà am dreptu, si cà aru dorí si ei se scia romanésce. — Asia daca e de doritu intielegerea intre popórale diferite, si in acestu respectu póte fi unu modelu, acestu modelu e urbea Satmaru (Szathmár).

(Va urmá.)

*) Ce e stere?

Red.

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

6/18 Juniu 1880.	
Obligatiuni rurale din 1864 convertite cu 6%	l. 87.— b.
Inprumutulu Oppenheim (Londra) din 1866 cu 8%	„ 109.— „
Obligatiuni dominiali cu 8%	„ 101. 1/2 „
— Creditu fonciariu rurale cu 7%	„ 94.— „
— Creditu fonciariu urbanu cu 7%	„ 103.— „
Inprumutulu municipale alu capitalei din 1875 cu 8%	„ 55.50 „
Actiunile caliloru fer. rom. (Berlin) din 1866 cu 5%	„ 99.90 „
Obligatiuni din 1868 cu 6%	„ 121. 1/2 „
Prioritati cu 8%	„ 332.— „
Actiunile bancaei Romani'a din 1869	„ 245.— „
Daci'a, comp. de asecur. din 1871 act. (fr. 500) 8%	„ 68.— „
Romani'a, compania de asecur., din 1875 cu 8% act.	„ 77. 3/4 „
(200 l.) platiu 100	„ 68.— „
Rent'a romana din 1875	„ 77. 3/4 „
Diverse:	
Argintu contra auru	4 1/2 %
Bilete hipotecarie	3 %
Florini val. austriaca	„ 2.14 „
Rubl'a de chartie	„ 2.60 „

Pentru cei ce patimescu de pieptu si plumani.

Wilhelm's
Allopu de plante Schneeberg

alu lui
Franciscu Wilhelm, farmacistu in
Neunkirchen (Austri'a de josu.)

In decursu de 25 ani s'au probatu a fi de cea mai mare forta vindecátore si usuratóre pentru morburile organeloru de respiratiune, pentru catarele gútlejului si alu bronchiilor, tuse spasmodica, ragusielá, multe alte suferintie ale gútlei si ale plumanilor.

Fórte de recomandat este acestu sucu cà preservativu pe tempuri negurose si aspre.

Fiindu de unu gustu placutu, elu este folositoru pentru copii si o necesitate pentru ómenii cari suferu de plumani; éra pentru cantareti si oratori in contra vocei inflorate, séu chiaru in contra ragusielei, elu este unu mijlocu nedispensabilu. — Numerose ateste probésa cele afirmate mai susu.

Se afla de vendiare in sticle á 1 fl. 25 cr. in Sibiu la d-nii Fried. Thalmayer si I. E. Misselbacher sen.

Onoratulu publicu se céra totdeacuna specialu Wilhelm's Allopu de plante Schneeberg, fiindu-cà acesta se produce singuru numai de mine, si de órece fabricatele puse la vendiare subt firm'a Iulius Bittner Allopu de plante Schneeberg, sunt nisce imitatiuni nedemne, asupra caroru atragu deosebit'a atentiune a publicului cumperatori.

(2) 12—25

Anuntiu literariu.

Au aparutu de subt tipariu si se afla de vendiare la W. Krafft in Sibiu opulu:

Resbelulu orientalu ilustratu

de
Dr. A. P. Alessi si Massimu Popu.

Pretiulu eleg. legatu 8 fl., bros. 6 fl. v. a.

Pe càtu va mai ajunge inca marginitulu numeru de esemplare din premiulu coloratu „Ocuparea Plevnei“ cumperatori acestui opu ilu voru primi gratis, éra cei cari voiescu a'lu avea incadrat, voru avea a mai plati 2 fl. 70 cr. v. a.

Paul Cieslar,
librariu — editoru in Graz.

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu.
Tipariulu lui W. Krafft.